נושאים באגרות הראי"ה

שבת

68 אגרות · כרכים א', ב', ג', ד'

הנושא בקצרה, הנושאים המרכזיים שבו ומה מלמדות האגרות,

ורשימת כל האגרות שבנושא עם תקציר קצר (גרסה מקוצרת, בלי נוסח האגרות)

igrot.shlomo-aviner.net

הנושא בקצרה

שמירת השבת בפרהסיה היא אחד הנושאים הנפוצים באגרות. הרב קוק כותב לוועדי המושבות, ליק"א, לקרן הקיימת, להנהלה הציונית ולעיריית תל אביב, בכל פעם שהרב קוק שומע על חילול שבת בפומבי (כרך ב', אגרת שסט; כרך ד', אגרת אעא). הטענה החוזרת היא שהשבת אינה עניין פרטי של שומרי המצוות, אלא היסוד של חיי האומה בארצה.

לצד המחאה, הרב קוק פועל בדרכים מעשיות: עירוב בתל אביב ובמושבים (כרך א', אגרת רמב; כרך ד', אגרת אשמ), קול קורא לבעלי החנויות לסגור בכניסת השבת (כרך א', אגרת רכו), ותודה לראש העירייה על כל צעד לכבוד השבת (כרך ד', אגרת אקנה). וחוק השבת בעיר עברית הוא בעיני הרב קוק "דרישה אזרחית עברית גמורה, ולא דרישה דתית" (כרך ד', אגרת אקעט).

השבת במושבות

כרך א', אגרת נו: לוועד רחובות: במושבות עוקרים גפנים בשבת בידי גויים. זו מלאכה מפורסמת של ישראל, ואסורה גם בקבלנות.

"והשי"ת יזכנו לראות בבנין עם ד' על אדמת קדשו, לנטוע ולא לעקור, לבנות ולא להרס"

כרך א', אגרת קטז: לוועד ראשון לציון: פועלים חיללו שבת בפרהסיא בהכנות לתיאטרון. הרב קוק מבקש מחאה רשמית.

"חובת הועד היא להגן בעד כבוד קדושת אה"ק וכבוד האומה, שלא יתחלל שם שמים"

כרך ב', אגרת שסט: להנהלת הקרן הקיימת: בחוות הקרן פועלים ופקידים מחללים שבתות וימים טובים.

"אשר אם לא תבא עצת חכמה ויושר לעזור בעד הרעה, ד' יודע מה יוכל להיות אחרית מפח נפש כזה"

השבת בערים

כרך א', אגרת רכו: קול קורא 'קדשו את השבת': קריאה לבעלי החנויות ובתי הקפה לסגור בזמן כניסת השבת. הרב קוק פונה לרגש הכבוד.

"הננו יושבים ב"ה על אדמת הקודש, - כמה כבוד והדר ראוי שירחש לבנו למצבנו"

כרך א', אגרת רמב: לבעלי 'אחוזת בית', שממנה צמחה תל אביב: הרב קוק מבקש שישתתפו בבניית עירוב.

"שימנע מקצע גדול של חילול שבת קודש להתפשט במושב הנכבד והאהוב"

כרך ד', אגרת אקנה: למאיר דיזנגוף, ראש עיריית תל אביב: תודה על פעולתו לכבוד השבת, ובקשה להמשיך.

"לחזק ולאמץ את היסוד החיוני של עמנו בשמירת כבודו של יום הקודש, הנותן לנו כח ועצמה ונשמה יתרה"

כרך ד', אגרת אקעט: למאיר דיזנגוף: חוק השבת בתל אביב הוא דרישה אזרחית. כאזרחים עבריים בארץ עברית, קדושת השבת צריכה להיות מוכרת בפרהסיה.

"בתור אזרחים עברים בארץ העברית אנו דורשים שדת ישראל תהיה מוכרת בזכותה הרשמית"

מול המוסדות הלאומיים

כרך ד', אגרת איח: למרכז הציוני בלונדון: בליל שבת ראש חודש ניסן תר"פ עברו צופים ותלמידי הגימנסיה מיפו ברחובות ירושלים בפנסים. הציבור הירושלמי סער.

"הציבור הירושלמי התפלץ מעצמת מכאוביו והפגנה סוערת מקהל רב נעשתה"

כרך ד', אגרת אעא: למנחם אוסישקין: חילול שבת ומאכלות טרפות בגלוי, גם במטבח של 'אחדות העבודה' בירושלים.

"פרעות של מוסר בהנהגת החיים פנימה, בושה תכסה פנינו על כל זה"

כרך ד', אגרת אקפט: לקונגרס הציוני ה-13: חילול השבת והכשרות בפרהסיה מזיק לבניין הלאומי. חלק מהבעיה בא מחוסר אמצעים, ויש להקציב להם.

"אמנם הרבה דברים זרים כל-כך, ומזיקים כל-כך לבניננו הלאומי, באו לא מתוך זחיחות-דעת וקלות-ראש, אלא מתוך הכרח של חסרון האמצעים"

אור השבת

כרך ב', אגרת תקמ: לרב יעקב משה חרל"פ: אגרת של קבלה ומוסר על הארת קדושת השבת בימי החול. אי אפשר לכתוב הכול, בגלל מעצורים מן הגלות.

"אבל כעת ישנם עדיין מעצורים מהגלות כמוסים כאלה על הכתב"

כרך ב', אגרת תרמב: לאגודת 'עדת בני ישראל' בשיקגו: ברכה לצעירים שקבעו את שמירת השבת כתנאי לחברות באגודה.

"ואבן פינה הראוי לבסס את כל מעשי ידיכם ולשמכם לתפארת נצח בישראל"

כרך ד', אגרת אשמ: לגברת בירגר, בשם הרב קוק: חובה לתקן עירוב במושב, ולקבוע גוי לחליבת הבהמות בשבת.

"שחוב גמור הוא לתקן עירוב במושב"

מה מלמדות האגרות

שבת ציבורית. קדושת השבת בפרהסיה אינה כפייה דתית אלא "דרישה אזרחית עברית גמורה" (כרך ד', אגרת אקעט).

לבנות ולא להרוס. לצד המחאה, פועלים לתקן: עירוב, סגירת חנויות, ותקציב למי שמחללים שבת מחוסר אמצעים (כרך א', אגרת רמב; כרך ד', אגרת אקפט).

נשמה יתרה לאומה. השבת היא "היסוד החיוני של עמנו" (כרך ד', אגרת אקנה).

הרב שלמה אבינר על הנושא

הרצי"ה הבחין בין מנוחה שנועדה רק כדי לחזור לעבודה, לבין המנוחה הישראלית של השבת, שבה מתגלה ערך החיים עצמם ומתוך כך חירותו הפנימית של האדם. לכן מכונה השבת בתפילה "לקדושה ולמנוחה" - קודם קדושה ואחר כך מנוחה. הרב אבינר מביא גם את לשונו של הרב קוק על המאבק בחילול השבת: "מלחמת אחים", מלחמה בכל תוקף, שאינה שוכחת לרגע שמדובר באחים. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"השבת - נכס לאומי" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: השבת אינה נכס דתי בלבד אלא נכס לאומי, ומה מכך לגבי השבת בפרהסיה. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"המאבק על השבת היום" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: הניסיונות להפוך את השבת ל"יום תרבות" פלורליסטי, ומה עניינה האמיתי של השבת. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"המלחמות על השבת" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: על השבת יש במדינה מאבקים, ואיך היה ראוי להציג אותה לציבור כולו. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"""ולא נתתו לגויי הארצות""" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: השבת כמתנה מיוחדת לישראל, לפי תפילת שחרית של שבת. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"פתיחת מרכולים בשבת" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: שאלה ותשובה על הוויכוח הציבורי על פתיחת מרכולים ועסקים בשבת. (מקור: מתוך ספרי הרב)

האגרות שבנושא

68 האגרות שבנושא, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם תקציר קצר. הנוסח המלא - באתר ובחוברת המלאה

כרך א', אגרת נו ועד המושבה רחובות · י"ד שבט תרס"ז – יפו

הרב קוק שמע שבמושבות עוקרים גפנים בשבת על ידי גויים, ומזהיר שזו מלאכה מפורסמת של ישראל שאסורה גם בקבלנות, ויש בה חילול ה'. הרב קוק מבקש מהוועד לפרסם את האיסור במודעות.

כרך א', אגרת סג ועד בניין היקב ברחובות · ר"ח אדר תרס"ז – יפו

הרב קוק מוחה בתוקף על הכוונה לבנות את היקב בשבת, ומזהיר שגם בדיעבד יהיה בכך ערעור על היקב.

כרך א', אגרת קטו ר' זאב גלוסקין (מנהל יקב ראשון לציון) · י"ד אדר ראשון תרס"ח – יפו

שני פועלים ביקב נחשדו בחילול שבת בפרהסיא. הרב קוק הורה למשגיח להרחיקם עד בירור הדבר בעדים, ומבקש ממנהל היקב להודיע רשמית שהיקב מקפיד על שמירת שבת, גם מטעמי מסחר ושמירת כבודו. הרב קוק מביע צער על הבורות והכפירה, ותקווה שהדור הצעיר ישוב לקדש את הקודש.

כרך א', אגרת קטז ועד המושבה ראשון לציון · י"ד אדר ראשון תרס"ח – יפו

פועלים חיללו שבת בפרהסיא במושבה בהכנות לתיאטרון. הרב קוק שמח שהדבר עורר כעס בין בני המושבה, אות לנשמה הישראלית החיה בהם. אבל אין די בכעס: על הוועד למחות מחאה רשמית ופומבית, ולהעניש את המחללים ככל שבידו, כדי להגן על כבוד השבת וכבוד הארץ.

כרך א', אגרת קמא הרב צבי פסח פראנק, דיין בבית הדין בירושלים · כ"ח אייר תרס"ח – יפו

הרב קוק מסכים למנות את הרב יעקב יוסף הלוי לרב בעקרון, בתנאי שהרב דוד טיקטין, שהוצע קודם, משך ידו. הרב קוק מצר על ביטול הרבנות בעקרון ומקווה לרבנות בכל המושבות. עוד יש דיון הלכתי בשיטת התוספות על המדביק פת בתנור בשבת: כוח החכמים להעמיד דבריהם ב'שב ואל תעשה' מבטל את המצווה או את האיסור עצמם.

כרך א', אגרת קמה הרב צבי פסח פראנק · ט"ז סיון תרס"ח – יפו

בעניין רבנות עקרון: העיקר תלוי בהסכמת 'שומרי תורה' והישיבה לשאת בחלק מהמשכורת. בהלכה: המשך הדיון על רדיית פת בשבת. בעניין מי טבריה: דבר שבתורה הולך אחר הרוב, ולכן 'בישול' סתם הוא באש, וכן בשבת. הרב קוק שואל על בריאותו של זקנו של הרב פראנק.

כרך א', אגרת רכו קול קורא: 'קדשו את השבת' · (תרס"ט)

קריאה לבעלי החנויות ובתי הקפה לסגור בזמן כניסת השבת. הרב קוק פונה לרגש הכבוד, כמו האזהרה לעדים 'סהדי שקרי אאוגרייהו זילי'. אנו יושבים בארץ הקודש, וכשתוקעים בחצוצרה לשבת ראוי שתשרור קדושת שבת, כבימי קדם. האיחור בסגירה מקטין את ערכנו בעינינו ובעיני אחרים.

כרך א', אגרת רמב בעלי 'אחוזת בית' (תל אביב) · ט' כסלו תר"ץ – יפו

הרב קוק מבקש מבעלי 'אחוזת בית' להשתתף בבניית עירוב. העירוב ימנע חילול שבת ויקל על צורכי החיים בשבת. ההוצאה היא 32 נפוליאונים: 16 מהאוסף הכללי של העיר, ו־16 מבעלי השכונה.

כרך א', אגרת רפט הרב יונתן בנימין הלוי הורוביץ · ו' ניסן תר"ע - יפו

הרב קוק תומך בהיתר לעסוק בשבת בצורכי רבים ובלימוד אומנות (שבת קנ א). מי יכול לאסור? הלכה זו מחזקת את דרכי החיים. בעניין השמיטה: יש לבסס את קדושת השביעית בהדרגה, 'קמעא קמעא', כגאולת ישראל. ההוראה כ'מציל מן הדליקה': קודם מצילים את מה שמן התורה. הרב קוק מציע להקים אגודה שתשכור את הפרדסים והכרמים לגויים, כך שישראל לא יעבדו כלל. בשנה זו יש לכתוב במחירונים שהמחיר הוא בעבור העבודה ולא בעבור הפירות.

כרך א', אגרת רצו ד"ר ארתור רופין · אייר תר"ע - יפו

ביער הרצל מחללים שבת בפרהסיא, והשומר רוכב על סוסו כל השבת. היער הוא קניין כללי של האומה, ואי אפשר לסבול בו חילול קודש. הרב קוק מבקש לתקן מיד.

כרך א', אגרת שכז ועד רחובות · טי אלול תר"ע - יפו

הרב קוק מתנצל שעזב את רחובות בהפתעה ולא נפרד. הרב קוק מבקש להעניש את הדיליז'נס (עגלת הנוסעים) שמגיע מאוחר בערב שבת וגורם לחילול שבת, ולחייב אותו להגיע לפחות שעה לפני השקיעה.

כרך א', אגרת נוספות יב החלטת מועצת האגודה מביאליסטוק (ישוב רפיח) · כ"א טבת תר"ע - יפו

החלטה בכתב יד הרב קוק, בחתימת עשרה חברי המועצה, על יסודות ישוב רפיח: שמירת שבת בפרהסיא באחריות ציבורית, קיום המצוות התלויות בארץ לפי הוראת רבנים, השתתפות כולם בהוצאות מוסדות הדת, בתי כנסת ללא נטייה רפורמית, וחינוך ברוח הדת בלי תנועה הורסת.

כרך ב', אגרת שסב ועד חדרה · ב' סיון תרע"א - יפו

בחדרה נפרצה קדושת השבת, בעיקר בעבודת פועלים ערבים. עיני כל ישראל נשואות לישוב, וזה מוריד את ערכו. במושבות הסמוכות אין חילול שבת גם בידי נכרים. הרב קוק מבקש מהוועד ומהנכבדים לתקן.

כרך ב', אגרת שסח ד"ר פויכטוונגר ('המזרחי') · ט"ז תמוז תרע"א - יפו

ההפקרות בחוות 'הקרן הקיימת' הגיעה לשיא: פועלים ופקידים מחללים שבת ויום טוב בפרהסיא. הרב קוק מציע לדרוש בקונגרס הציוני ערובה מהוועד הפועל, ואם לא תינתן, כל הכוחות של 'המזרחי' יעמדו נגד 'הקופה הלאומית', אף שהיא חביבה עליהם. אפשר לברר את המצב אצל ליבונטין.

כרך ב', אגרת שסט הנהלת 'הקופה הלאומית לישראל' · כ"ה תמוז תרע"א - יפו

מכתב רשמי: בחוות הקרן הקיימת פועלים ופקידים מחללים שבתות וימים טובים בעבודה, נסיעה, רכיבה, משא והבערה. הרב קוק מבקש מההנהלה לצוות עליהם לכבד את הקודש.

כרך ב', אגרת שע הגאון ר' יצחק יעקב ריינס, אב בית דין לידא · כ"ח תמוז תרע"א - יפו

הרב קוק שולח העתק ממכתבו לקרן הקיימת ומבקש לקרוא אותו בפומבי בקונגרס, כדי שהבונים ידעו על 'מהרסינו מביתי'. אין להשתתף בבניית מוסדות שמחריבים מבפנים. הרב קוק מציע להתייעץ עם ליבונטין.

כרך ב', אגרת שצב ר' אברהם יעקב סלוצקי · י"ד תשרי תרע"ב - יפו

הרב קוק אינו רוצה 'לחטטי בפשעי ישראל. העיקר הוא העתיד, ובדרך שלום. התביעות העיקריות: א. פועלים לא יחללו שבת ויום טוב. ב. בבתי הספר תשרור רוח הדת, ולא ילמדו כתבי הקודש בגילוי ראש. ג. הפרדה בין בנים לבנות. ד. התנ"ך לא יילמד לפי ביקורת המקרא. על בית מדרש למורים ולמורות: יש התחלה אצל ד"ר אויערבך ו'תחכמוני'. כדאי לעודד עליית פועלים צעירים דתיים־לאומיים, ולייסד במה ספרותית דתית־לאומית.

כרך ב', אגרת שצה ועד רחובות · כ"ד מרחשוון תרע"ב - יפו

השמירה במושבה עברה לידי שומרים יהודים, והרב קוק שמח על כך. אבל יש להתנות שבשבת וביום טוב לא יחללו: בלי הוצאה, רכיבה, הבערה וירי. חיבת השמירה העברית אינה דוחה את חיבת הקודש, ויש להתחשב גם בדעת הקהל בארץ ובחוץ לארץ.

כרך ב', אגרת תמא מושבת וואדי חנין · כ"ד סיון תרע"ב - יפו

הרב קוק שמע שבוואדי חנין ירד מאוד מצב שמירת השבת. הרב קוק כותב מתוך אהבה לחלוצים 'ראשית נקובי ישראל', ומבקש שימצאו עצה להסיר את החרפה, שמכה בעלבון את העם כולו, המביט על הישוב כ'ירושת פלטה'.

כרך ב', אגרת תפח ד"ר יהודה לייב מטמן־כהן · י"ג שבט תרע"ג - יפו

הגיעו לאוזני הרב קוק ידיעות על חילול שבת עולב במועדון הפועלים. הרב קוק אינו יודע אם כאבו גדול יותר מצד הדת, מצד הנשמה הלאומית או מצד עלבון הישוב בעיני רבבות. הרב קוק מבקש שמטמן־כהן ישתמש בהשפעתו על מנהלי המועדון לחוס על כבוד השבת.

כרך ב', אגרת תקכד הנהלת הגימנסיה העברית · כ"ה אדר שני תרע"ג - יפו

הרב קוק מבקש שבטיול התלמידים לירושלים לא יחללו שבת בפרהסיה ולא ייכנסו להר הבית, מתוך 'רגשי שלום אחים', על אף 'התהומות המבדילים'.

כרך ב', אגרת תקמ הרב יעקב משה חרל"פ · כ"ט אייר תרע"ג - יפו

אגרת קבלית־מוסרית על הארת קדושת השבת בימי החול. אי אפשר לכתוב הכול בגלל 'מעצורים מהגלות', אבל אור חדוות השבת ייגלה גם בימי החול. הרב קוק מעודד את הרב חרל"פ לא להקטין את דעתו ולעסוק תמיד ברזי תורה. דרך מעשית: לקבל את הארוחה היומית כמו 'מבי מלכא' ולהתפלל על המזון בשמחה, עד 'אתהפכא חשוכא לנהוראי'. הכבדות בימי החול שורשה ב'שאלת הבשר' שלא כהוגן במדבר. את רעיונות העצב והפחד יש 'לזרוק על ראש השעיר'. ברכה לשבועות, ובסוף: לשמור על בריאות הגוף.

כרך ב', אגרת תקמב הרב ברוך מרקוס, רב חיפה · ג' סיון תרע"ג - יפו

הרב קוק מעולם לא התיר לבתי מרקחת לפתוח בשבת, ומחה על כך כמה פעמים, אבל קשה לגדור פרצה. גם ביפו כל יראי שמיים אינו פותח. מוטב לאחד את הקדושה עם הטהרה: לעסוק גם בעניין המקווה.

כרך ב', אגרת תקעב ועד רחובות · ט"ו מנחם אב תרע"ג

הרב קוק תומך בשמירה העברית ובשאלת הפועלים, אבל אין להפוך את השמירה לחילול שבת ויום טוב קבוע. רק במקרה של התנפלות גויים יש היתר כדין. בזמן שקט, חילול שבת קבוע - 'חלילה לא תהא כזאת בישראל'.

כרך ב', אגרת תקעה ועד 'מרכז בעלי מלאכה' ו'מכבי' ביפו · כ"ה מנחם אב תרע"ג – רחובות

על מות הצעיר ברגר, שלפי הטענה לא קיבל טיפול בשבת: הרב קוק אינו מאמין שאדם עם 'ריח תורה' לא ידע שספק פיקוח נפש דוחה את כל התורה, חוץ משלוש עבירות. 'הזריז הרי זה משובח', והשואל מגונה. 'וחי בהם ולא שימות בהם'. הרב קוק מציע שבאי כוח האב יתבעו את הרופא לבית דין, כדי לברר ולגדור את הפרצה.

כרך ב', אגרת תקפד הרב יונתן בנימין הלוי הורוויץ · ד' אלול תרע"ג – רחובות

הרב קוק מודה על העזרה. על מכתבו בעניין הרופא (שפורסם ב'החרות'): הרב קוק לא קבע שהטענות נכונות. אדרבה, קשה להאמין שרופא ירא שמיים כזה לא ידע את דין פיקוח נפש. אבל משהועלתה טענה נוראה, יש לברר בבית דין. אם הרופא אשם, יש לגדור את הפרצה; אם הטענה שקר, יש לגדור את פרצת ההתנפלות על אנשים חפים מפשע. מחאות פומביות 'אינן כלום'.

כרך ב', אגרת תקצא ד"ר משה וולך · כ"ב אלול תרע"ג – יפו

הרב קוק מודה על ההרצאה המפורטת לאגודת הרופאים, שהבהירה את מקרה ש' ברגר, ומברך אותו בהצלחה בהצלת נפשות.

כרך ב', אגרת תרו ועד רחובות · ערב יום הכיפורים תרע"ד – יפו

'אין מזרזין אלא למזורזין': הרב קוק מבקש לתקן את השמירה כך שלא יהיה בה שום חילול שבת ויום טוב.

כרך ב', אגרת תרכא ועד חדרה · כ' מרחשוון תרע"ד – חדרה

בעקבות ביקורו הראשון בחדרה, הרב קוק מציע: למנות את אברהם יבל וניסן וולפיאנסקי לממונים על ענייני דת ועל העישור; לסייע לפקח על חילול שבת; למנות מלמד לענייני קודש, שילמד גם את ילדי התימנים בלי להשחית את תמימותם בהוראה חילונית; לא לעבוד בשבת על ידי נכרי בהיתרי 'קבלנות' בלי הוראה; ולבנות מקווה לתימנים בשכונתם.

כרך ב', אגרת תרמב אגודת 'עדת בני ישראל', שיקגו · ראש חודש שבט תרע"ד – יפו

ברכה לאגודת צעירים בשיקגו שקבעה את שמירת השבת כתנאי לחברות בה. הם יהיו מופת, ויראו 'כי עוד ישראל חי'.

כרך ב', אגרת נוספות א אזהרות לציבור · (השנים הראשונות ביפו)

אזהרות: נשים לא יטבלו בים אלא במקוואות; גבינה וחלב רק בהכשר בחתימת יד; בדיקת מזוזות ישנות; לא לקנות תפילין ומזוזות מסוחרים מחוץ לארץ; לא לעלות על הדוגיות בשבת אלא בפיקוח נפש; לסגור חנויות בערב שבת עד עשר וחצי; להשתמש רק בבורית כשרה לכלים.

כרך ג', אגרת תשסה הרב הראשי יוסף צבי הרץ · ח"י אדר שני תרע"ו – לונדון

בעניין גיוס יהודים לצבא ושמירת שבת: המקורות של הרב חייקין נכונים, ובסכנה מותר. אבל כשיש שהות, חובה לבקש מהממשלה 'הנאורה' לסדר עבודה שלא תחלל שבת. לפי תרומת הדשן (נח) ורמ"א (או"ח שלד), כשהשלטון מגן אין היתר. חובה לעשות 'כל טצדקי' כדי לא להגיע לאונס (רמב"ם, יסודי התורה ה ד), ואין להכניס עצמו לכתחילה למצב של סכנה. הממשלה מתחשבת גם ב'מצפון' של אחרים, ובוודאי תתחשב בתורת ישראל.

כרך ג', אגרת תשפב בנו, הרב צבי יהודה · ו' אלול תרע"ו – הרוגייט

ועד התמיכה בלונדון ביקש ממנו לנאום באסיפה, אבל היא נערכת בתיאטרון עברי שפתוח בשבת, והרב קוק מתלבט. הרב קוק שואל אם הרצי"ה כתב מאמר לספר השנה השווייצי, ועל עניין הניירות.

כרך ג', אגרת תתנט הרב ל' פלק, פלימות · ה' טבת תרע"ח – לונדון

הרב קוק שמח שדבריו פעלו על חיילי הגדוד. יש לתקן מליחה והפרדת כלי בשר וחלב, ולהגעיל. 'דינא דמלכותא' אינו חל על איסורים כלל – דניאל וחנניה מסרו נפשם על מאכלות. מותר לחלל שבת רק בסכנה ממשית. יש לבקש מהממשלה חיילים לא־יהודים לעבודות השבת, ומכשירי אבקה לגילוח. לגדוד העברי מתאים לשמור את גבולות הארץ שנכבשה, ולא להילחם בכיבוש תחת דגל מיוחד, כי הכיבוש עניין כלל־אנושי.

כרך ד', אגרת איז מנחם אוסישקין · י"ג אדר תר"פ

פקידי 'ועד הצירים' מחללים שבת בפרהסיה: מכוניות הוועד שבחצרו יצאו בשבת; פועלים ממוצא נסעו בעגלות; העיתונים מודיעים באדישות על משחק כדורגל של 'המכבי' בשבת בסרפנד. הרב קוק מבקש מחאה רשמית ושפקידים יהודים בדואר ובטלגרף יהיו חופשים בשבת. עוד בקשה בעניין שחרור בן של יהודי זקן מסט. לואיס מהגדוד ה-39.

כרך ד', אגרת איח המרכז הציוני בלונדון · ג' ניסן תר"פ

בשבת ראש חודש ניסן עברו בליל שבת ברחובות ירושלים הצפופים צופים ותלמידי הגימנסיה מיפו עם מוריהם, בפנסים חשמליים ובהקמת אוהלים – 'חילול שבת גס ומרגיז'. הציבור התפלץ, הייתה הפגנה סוערת. הרב קוק קורא למרכז הציוני להזהיר את המוסדות שיתייחסו לקדשי העם 'באותו היחס הראוי לעם המתעורר לתחיה'.

כרך ד', אגרת איט מנחם אוסישקין, ראש ועד הצירים · (ניסן תר"פ)

על חילול השבת הפומבי של הצופים, הצופות ותלמידי הגימנסיה היפואית. מ'המכבי' אין לו תקווה, כי ישיבו שהם נלחמים 'מלחמת החופש', אבל זה כבר 'אנרכיה ציבורית'. הרב קוק מבקש שאוסישקין ישפיע 'רוח של אחריות ציבורית' על הצעירים.

כרך ד', אגרת אכ החלטות אסיפת המחאה בישיבת מאה שערים · (ניסן תר"פ) – ירושלים

באסיפה של אלפים בשבת ראש חודש ניסן: מחאה על חילול השבת של הצופים ותלמידי הגימנסיה; מחאה נגד קביעת אסיפות, טיולים וספורט בשבת, בעיקר של המכבי והצופים; הכרה ב'ריקנות של החינוך המודרני'; ותעמולה קבועה להגנה על חיי הציבור.

כרך ד', אגרת אכא ועד הצירים · (ניסן תר"פ)

מחאת הציבור בירושלים על 'עלבון הקודש' של הצופים, נגד המכבים שקבעו חילול שבת קבוע, ונגד העיתונים שמפרסמים את מודעותיהם. הרב קוק דורש צעדים נמרצים מיד, כי מאורעות כאלה עלולים 'להביא שואה על מעמדנו'. גם תלמידי הגימנסיה ביפו השתתפו.

כרך ד', אגרת אלט הנהלת בית הספר החקלאי מקוה ישראל · סיון תר"פ

נמסר לו שצעירים העובדים בחווה מחללים שבת בחליבה ובהשקאה. 'הננו הולכים ונגשים אל גאולתנו' – האם נחלל דווקא עתה את השבת? הרב קוק מבקש מההנהלה לשמור על קדושת השבת.

כרך ד', אגרת אעא מנחם אוסישקין · ט״ו מרחשון תרפ״א

'נלאיתי כבר נשוא את כל העלבון': חילול שבת ומאכלות טרפות בגלוי. המטבח הקבוע של 'אחדות העבודה' בירושלים פועל בשבת ומאכיל כשש מאות איש 'נבילה, טריפה, חלב ודם, ובשר וחלב'. אם אוסישקין אינו יכול לעזור – שיודיע, והרב קוק יצא בקול אל העולם: 'אינני מהדלטורים הדתיים, אבל כבר עברו כל הגבולות'. הרב קוק מציע להיפגש בדחיפות.

כרך ד', אגרת אעא' הוועד הלאומי · (מרחשון תרפ״א)

הרב קוק מבקש מהוועד לעסוק בהגנת 'הצביון הלאומי' בדת ובקודש: מטבחי טרפות נוסדים בכל הארץ, חילול שבת 'בצורה מכוערת', 'המידות הטהורות... מתדלדלות בתכונה חצופה וצינית', ויסוד זכויותינו על הארץ מתערער. יש להפנות את הזרם לעלייה, 'לא נהיה אנחנו הגורמים... לכזב את תקות ישראל'.

כרך ד', אגרת אעה הרב יוסף הלוי · ט״ו כסלו תרפ״א

בגלל המהומות ביקב דחה את מכתבו למר גלוסקין, ועכשיו הרב קוק מצרפו. צריך עצה להרחקת מחללי שבת בפרהסיה מתעשיית היין, 'בלא שום ויתור'. מצורף גם מכתב לוועד זכרון יעקב.

כרך ד', אגרת אקמה הרב זלמן פינס וחברי ההסתדרות בשווייץ · י״א תשרי תרפ״ג

תודה על נאמנותו לתעמולת 'הסתדרות ירושלים'. מצורפת 'קריאת הקודש'. הרב קוק מציע שהאגודה השווייצית תיקח על עצמה אחד מסעיפי העבודה: יסוד כספי לעיתון 'דגל ירושלים'; הוצאת ספרות רעיונית; מימון נסיעות תכופות שלו ושל רבנים למושבות, לקבוצות ולחוות, 'לקרב לב הבנים הבונים את הבנין החלוני'; מכונית; מקוואות; תנורי שבת בקבוצות; מטיפים קבועים; תמיכה בתלמידים מחוץ לארץ לישיבה; ותרגום 'קריאת הקודש' לגרמנית.

כרך ד', אגרת אקמז מאיר דיזנגוף, ראש עיריית תל אביב · י״ב תשרי תרפ״ג

חברי קבוצה החוכרת אדמה של תל אביב מחללים שבת 'בצורה מעליבה מאוד', ויש לצאת במחאה מעשית. עוד קובלנה: מכירת חלב בשוק בשבת וביום טוב, וחנויות פתוחות בלילות שבת. העירייה צריכה להגן על ערכי הקודש ולא לתת לחופש להגיע ל'הפקרות והאנרכיה הציבורית'.

כרך ד', אגרת אקנב הוועדה הארצית של הקרן הקיימת לישראל · כ״א טבת תרפ״ג – ירושלים

הרב קוק מברך את הוועידה, שאינו יכול להשתתף בה. אבל הקרן הקיימת שותקת על חילול שבת ואכילת טרפות בפרהסיה בקבוצות שעל אדמותיה, דבר שמתפרסם בגולה ונותן לשונאים פתחון פה. הרב קוק דורש אזהרה מוחלטת ו'חוק איתן' שאסור חילול קודש פומבי בכל אדמות הקרן, כי 'עוד ישראל חי... ורגשו הדתי חסון הוא בקרבו'.

כרך ד', אגרת אקנה מאיר דיזנגוף, ראש עיריית תל אביב · כ״ז טבת תרפ״ג – ירושלים

תודה על פעולתו לכבוד השבת בתל אביב. הרב קוק מבקש להמשיך ולא להניח לשום חילול שבת בפומבי, לא של יהודים ולא של נוכרים הבאים לסחור בשבת.

כרך ד', אגרת אקע ר' י״א ברייזמן ור' י״ש סגל · ערב ראש חודש אדר תרפ״ג

ידיעות על פרצות מגיעות ממקומות רבים, ומכתבים אינם מועילים כי עוברים עליהם בלי שימת לב. התיקון יבוא רק כשיוכל לבוא בעצמו לדבר ולעורר, ולשם כך צריך הכנה גופנית וכספית. אי אפשר לפרסם שאסור גם לחולים חלב שנחלב בשבת. בכל זאת ינסה לכתוב.

כרך ד', אגרת אקעא מר שמפער, ראשון לציון · א' דראש חודש אדר תרפ"ג

שמע שהוא ירא שמים, אבל מחלק בשבת ללקוחותיו חלב שנחלב בשבת. אין היתר אפילו לטלטל חלב מוקצה, ובוודאי לחלקו כדרך חול; 'חלילה לסמוך על היתר בדוי מלב, שהכל חולים הם'.

כרך ד', אגרת אקעו מאיר דיזנגוף · ג' ניסן תרפ"ג

באופן בלתי רשמי: בגלל המצב הפוליטי, יש לקבל את חוק השבת בתל אביב במלואו הדתי, כדי 'לסתום מיד את פיות מסטינינו' בבית הנבחרים הבריטי, הטוענים שהישוב החדש מתנגד לדת.

כרך ד', אגרת אקעט מאיר דיזנגוף · ח' אייר תרפ"ג – יפו

דרישת חוק השבת היא 'דרישה אזרחית עברית גמורה ולא דרישה דתית': כאזרחים עבריים בארץ עברית, קדושת השבת צריכה להיות מוכרת בחוק בענייני ציבור. הוועד הגדול יחליט עתה שהוא מסכים, והוועד הנבחר ידון בכך אחר כך. השפעתו לטובת איחוד העירייה ושכנותיה מותנית בקבלת הנוסח.

כרך ד', אגרת אקפט הקונגרס הציוני ה-13, קרלסבד · כ"ח תמוז תרפ"ג – ירושלים

חילול השבת והכשרות בפרהסיה עלול לאבד את הבסיס לתקומה הלאומית. חלק מהבעיה בא מחוסר אמצעים – קבוצות היו נזהרות מטרפות אילו היה להן שוחט. הרב קוק דורש תקציב דתי מאושר לשוחטים, מקוואות ובתי תפילה, וקול קורא ואזהרה לקבוצות על אדמות הקרן הקיימת שהזהירות בכבוד הדת היא 'תנאי לאומי מוכרח'.

כרך ד', אגרת ארטז מחאה פומבית · י"ז אדר ראשון תרפ"ד – ירושלים

מחאה נגד פקידים מבית הכרם – של ההנהלה הציונית, של 'הכשרת הישוב' ומורים – המתכוונים לטייל ליריחו בשבת. הם 'פקידיה של האומה כולה'. האחריות על ההנהלה הציונית והוועד הלאומי, ונבלה היא לכפות על הנהג היהודי לחלל שבת. העתקים נשלחו לגופים ולעיתונות.

כרך ד', אגרת אריז הנהג ירושלמי, בית הכרם · י"ז אדר ראשון תרפ"ד

הרב קוק מזהיר אותו לא לנסוע בשבת עם הפקידים ליריחו, 'לא תמכור את דתך ואת נשמתך בשביל ריוח של ממון'.

כרך ד', אגרת ארסו מר בריל, פקיד יק"א ביפו · ט' טבת תרפ"ה – ירושלים

בפריז ביקש מהברון שהרכבת מראש העין לפתח תקוה לא תיסע בימי שישי בחורף (ספטמבר עד אפריל), כדי שלא תחלל שבת; הברון ציווה על מר פרנק לכתוב לו. הרב קוק מבקש לבצע זאת, כרצון המושבה.

כרך ד', אגרת ארצז הרב שלמה אהרנסון והרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, רבני תל אביב-יפו · ערב ראש חודש אדר תרפ"ה

אנשי 'משמרת השבת' הודיעו לו שהעירייה מתכוונת לתת לממשלה ביאור לחוק השבת שעלול לרופף את יסוד השבת. הרב קוק שולח העתק ממכתבו לדיזנגוף, ומוכן לכל פעולה נדרשת.

כרך ד', אגרת ארצט הרב שלמה אהרנסון · ב' דראש חודש אדר תרפ"ה

על מנהג ירושלים בעניין השאור (בשבת): גם בירושלים סובלים מכך, ו'משמרת השבת' מנסה לתקן. בלילה רכה אין איסור תורה גם לפוסקים כרבי, אבל המקפידים טוענים שגם איסורי דרבנן שגוי עושה לצורך ישראל אסורים. נערכה האסיפה הראשונה של הוועד. בעניין ההגירה דיבר עם הנציב על הקלות לקבוצות בסכומים החוקיים.

כרך ד', אגרת אשא מר בריל, יק"א · ב' אדר תרפ"ה

הרב קוק דורש לבצע מיד את תיקון הרכבת בפתח תקוה בערב שבת, כהבטחת הברון.

כרך ד', אגרת אשג הרב שלמה אהרנסון והרב בן ציון עוזיאל · ו' אדר תרפ"ה

דיזנגוף השיב, ומתשובתו נראה שבדרכי נימוס אפשר להשיג יותר. יש להשתדל שבנוסח החוק יושמט 'חוץ מבתי אוכל', והנסיעות ייאסרו במפורש, אולי 'חוץ מנסיעות דרושות של אינם יהודים'. הרב קוק ממתין לתשובתם לפני שיענה.

כרך ד', אגרת אשו מאיר דיזנגוף · כ"א אדר תרפ"ה

הרב קוק שמח ברצון העירייה להגן על קדשי העם, אבל צריך לנסח את חוק השבת נגד החילולים הבולטים. הוזמן ליפו בעניין, ומבקש לא למסור את הנוסח לממשלה עד שייוועצו וימצאו דרך שלום בין המפלגות, וישמרו על אחדות העירייה.

כרך ד', אגרת אשז הרב שלמה אהרנסון והרב בן ציון עוזיאל · כ"א אדר תרפ"ה

הרב קוק מוכן לבוא, אבל תחילה צריך הסכמה של החרדים על נוסח אפשרי; הרב קוק מסר לשליחים נוסח שאינו מרגיז שום צד. על צירוף רבנים נוספים - תלוי בהסכמתם. לדיזנגוף ביקש לעכב את הנוסח.

כרך ד', אגרת אשטז 'משמרת השבת', יפו ותל אביב · ד' ניסן תרפ"ה

הרב קוק מקווה שהמצב יוטב בפעולה מסודרת שלהם, ומצטער שלא יכול לבוא לפני השבת; יבוא בהזדמנות הראשונה.

כרך ד', אגרת אשכג ר' י' חבס · ד' אייר תרפ"ה

אחרי עיון הוחלט שמוטב לבוא אחרי הבחירות, כשייידעו עם מי לדבר. ברכה ל'משמרת השבת'.

כרך ד', אגרת אשלח – · ראה כרך ד', אגרת אשמ

אגרת כפולה - ראה כרך ד', אגרת אשמ.

כרך ד', אגרת אשלט הקונגרס הציוני · ח' מנחם אב תרפ"ה

הרב קוק דורש שהקונגרס יקציב תקציב שנתי לצורכי הדת הציבוריים בכל מקומות הישוב; קיבוצים שאין בהם 'שום תאר של רושם דת משה' - דבר שאין לסבול בארץ ישראל. עם רבני הארץ העריכו שצריך לפחות חמשת אלפים לירה לשנה, ותרשים מפורט יימסר. ויצמן הסכים לעיקרון.

כרך ד', אגרת אשמ הגברת בירגר · ט"ז מנחם אב תרפ"ה (מאת המזכיר בשם הרב)

חובה לתקן עירוב במושב (במורד) כדי למנוע חילול שבת, ולקבוע גוי לחליבת הבהמות בשבת. הרב קוק דורש תיקונים אלה בכל מקומות הישוב.

כרך ד', אגרת אשמה יושבי ארץ הקודש · א' דסליחות תרפ"ה

הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי, מנהל עץ חיים, תיקן לוח מדויק לפי האופק של ארץ ישראל לזמני הדלקת נרות ומוצאי שבת. הרב קוק מבקש מסוחרים, מלונות ובתים לתלות אותו על הקיר.

כרך ד', אגרת אשמו גיסו (שוחט במוצא) · ה' דסליחות תרפ"ה - ירושלים

אף שהם רוצים שיבוא לראש השנה, משרתו דורשת שישחט ביום טוב שני (יום ראשון), 'ושעבודם של בני העדה קודם'; ואין להיכנס לספק תחומין, כי הגבולות לא נמדדו. יכין שני סכינים ועפר לכיסוי. (בהמשך מובא מכתב החפץ חיים לרב קוק, מתרפ"ג: צער על המחלוקת בארץ, שהיא חילול השם, ובקשה לרדוף שלום, ולסייע לחתנו הרב אהרן הכהן.)